

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1472 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	12
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari.....	20
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	26
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	29
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari.....	34
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	42
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	47
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	52
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozorida faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	57
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	65
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	69
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	74
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	79
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	86
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	90
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedagogik metodlar yordamida amalga oshirish....	95
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	100
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	107
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	112
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	118
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	123
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	127
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	131
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	
Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari.....	138
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	145
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	

Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	151
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	156
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	161
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili	167
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish	171
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	175
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	180
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	185
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	188
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	194
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	198
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm	203
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	209
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	213
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	218
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли	225
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране	230
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	234
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане	239
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	245
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях	251
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	
Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана	257
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	263
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	268
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	273
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili	278
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	

Globallashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	284
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children	288
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment	293
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammad qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	298
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	303
Axrоров Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	311
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	316
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	321
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	327
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	332
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	336
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.	341
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	345
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	350
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	354
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	358
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari	362
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarining moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	368
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	373
Xodjayev Anvar Rasulovich	
Transport Decarbonization Strategy	379
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	384
Yermatova Dilnoza Axbadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	389
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	392
Abdulaziz Abdumominovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	396
Abdulaziz Abdumominovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	401
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliquil o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	406
Abduraimova Maftunaxon Axbatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	411
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	418
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	

Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	423
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	429
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	434
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	440
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	444
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	449
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	455
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari	462
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	469
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	473
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	480
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	484
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	487
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	492
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	497
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati	503
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	507
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish.....	513
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	518
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	522
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati	527
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	532
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	536
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash.....	543
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	550
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	553
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	

O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	556
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy	563
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market	568
Musyeva Shoirazimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	572
Odina Nabiyeva Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	577
Rashidova Xadicha Tursunaliyeva	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari	583
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	588
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	594
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	597
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	604
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	609
Кадиров Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	613
Раупов Жамшид Рашидович	
O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar	619
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	624
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni.....	628
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	632
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	637
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	646
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: atb "Aloqabank" misolida.....	651
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeva	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	656
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	660
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	665
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalari ustuvor rivojlantirish istiqbollari	669
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	675
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	686
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	691
Kuziyeva Nargiza Ramzanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	696
O. N. Djurayev	

Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	701
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	707
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	713
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	718
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	725
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	733
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish	740
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	746
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida	751
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlarini	756
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	
Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	761
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	768
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	776
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish	782
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений	789
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati	797
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	804
Муминов Шахзод Низомидинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	808
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	816
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari	821
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	825
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari	834
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollari	837
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	839
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	845
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash	848
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	

Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	858
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	865
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	874
Berdikulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	878
Алиева С. С.	
Роль применения информационных технологий "BLOCKCHAIN" в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан.....	883
Холбеков Расул Олимович	
Sanatoriy-sog'lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari	888
Shafkarov Faxriddin Xudayberdievich	
Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzdorlik masalasi	894
Tashmuxe'dov Dilmirod Mirabzalovich	
Принципы формирования отчета о финансовых результатах в национальной и зарубежной практике.....	899
Эргашева Шахло Тургуновна	
Xalqaro raqamli integratsiyaning O'zbekiston an'anaviy banklarning raqobat muhitiga ta'siri	909
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar.....	917
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o'g'li	
Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o'rni hamda volontyorlikning xususiyatlari.....	920
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Parrandachilik statistikasi ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari.....	924
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Iqtisodiyotda kambag'allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari.....	929
Shaxnoza Qobilova	
Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo'lgan qarashlarining xususiyatlari to'g'risidagi fikrlar	934
Alimov Iloxomjon Ikromovich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy bank xizmatlarinin rivojlantirish istiqbollari (O'ZMILLIYBANK AJ misolida)	940
Kadirov Laziz	
Milliy barqaror rivojlanish sohasidagi maqsad va vazifalarni amalga oshirishda iqtisodiy indikatorlar tahlili .	943
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
The Role of Artificial Intelligence in Digital Transformation.....	947
Raimjonova Madina Asrarovna	
Tadbirkorlikda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish masalalari	951
Otaxanov Sardorbek Maxammadali o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati samarasini oshirishda iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari	954
I. M. Kamoliddinov, Sodiqov Maqsudjon Abdulolimovich	
Tadbirkorlik subyektlarini soliq mexanizmi orqali rivojlantirish masalalari.....	957
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Yashil investitsiya samaradorligini oshirish masalalari.....	961
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Yengil sanoat korxonalarini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini oshirish yo'llari	964
K. M. Umarmuklov	
"Yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyati va uning hissasini oshirish masalalari	968
G. T. Mamajanova	
Kichik biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlashda mahalliy boshqaruv bilan mushtarak jihatlarining o'ziga xos xususiyatlari	972
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	

Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	978
Tursunov Abdulla Qoraboshevich	
Институциональные концепции устойчивого развития в рамках стратегического управления экономикой региона.....	982
Сеитова Лейла Пулатовна	
Hududlarda turistik destinatsiyalarni majmuaviy rivojlantirishda raqobatbardoshlik strategiyasini takomillashtirish istiqbollari.....	990
Mirzayev Abdullajon Topilovich	
Современное состояние развитие системы железнодорожного транспорта	994
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Relevance of Benchmarking in Industrial Enterprises.....	997
Uktamjonova Zulayxo Anvarjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida davlat xususiy sheriklik asosida byudjetdan ajratilayotgan mablag'larning holati tahlili.....	1002
Xalilova Sh. Gʻ.	
Направления обеспечения конкурентоспособности во внешнеэкономических связях.....	1005
Ахмедов Икром Акрамович	
O'zbekistonda natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish mexanizmini rivojlantirish.....	1019
Primova Nigora Ikrom qizi	
Kichik biznes korxonalarida B2B bozorini tizimli tashkil etishning uslubiy jihatlari.....	1026
Zakirova Gulnoza Qudratovna	
Current Trends in Agrotourism in Uzbekistan: Demand, Needs, and Motives of Agritourists	1030
Iroda Abdieva Gayrat kizi	
Современное состояние достойного труда специалистов транспорта в условиях цифровизации.....	1035
Абдуллаева Нигора Шамсиддиновна	
Обоснование методов оценки совершенствования конкурентоспособности предприятий легкой промышленности	1039
Тухтасинова Мухайё Мирзасултоновна	
Проблемные аспекты трансформации финансовой отчетности бизнеса юридических лиц	1045
Шин Инесса Олеговна	
Cross-Cultural Management is a Separate Field of Science and Discipline.....	1051
Umarova Zulaykho, Rakhmanova Zilola	
Tadbirkorlik subyektlarida xalqaro sifat standartlarini joriy etish tahlili.....	1054
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning o'rni	1058
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
Iqtisodiy inqiroz davrida kredit xizmatlari bozorini davlat tomonidan tartibga solishning xorijiy modellari....	1062
Kurbonov Rustam Radjabovich	
Raqamli transformatsiya konsepsiyalari va uning ahamiyati.....	1067
Abdurahmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirishning istiqbollari.....	1074
Xalilova Shoxsanam G'ayrat qizi	
"EIZ" hududida soliq va bojxona rejimlari uchun imtiyozlarni tahlil qilish	1079
Xusanov Durbek Nishonovich, Djurayeva Iroda Bahrom qizi	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligini lizing asosida moliyalashtirish istiqbollari.....	1083
Aliqulov Mehmonali Salahiddin o'g'li	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda sun'iy texnologiyalarning o'rni	1088
Xonova Nodira Fazliddinovna	
O'zbekistonning investitsiya muhiti jozibadorligini oshirish yo'llari.....	1093
Sotimov Yunusbek Turg'unboy o'g'li	
"Yashil" sanoat siyosatini yuritish zaruriyati: bozor nuqsonlaridan milliy xavfsizlikkacha.....	1198
Muqimov Sherali Axmadali o'g'li	
O'zbekiston to'qimachilik sanoatining hozirgi holati tahlili va rivojlantirish istiqbollari.....	1103
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
Improving the Methodology of Econometric Analysis of the Efficiency of Financial Activity of Agricultural Agroclusters of Uzbekistan.....	1108
Ochilov Ilhom Sayitkulovich	

O'zbekistonda "Yashil" iqtisodiyotga o'tish va "Uglerod neytralligiga erishish" strategiyalarining ahamiyati	1116
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamataliyev G'ayrat Chori o'g'li, Bazarov Shodi Abdirahmonovich	
Oziq-ovqat mahsulotlari brend qiymatini oshirishda marketing strategiyalari.....	1123
Xodjiyev Ibroxim Ikramovich	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан	1129
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytirish uchun mintaqaviy siyosat vositalarining xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1135
Normurodov Alibek Anvar o'g'li	
Mintaqa korxonalarining rivojlanish potensialini shakllantirishda innovatsion marketingning o'rni va mohiyati.....	1142
Axmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlarini tokomillashtirish yo'llari.....	1146
Samandarova Dilfuza Mansurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishsizlikning iqtisodiy oqibatlari: mavjud muammolar va yechimlar.....	1153
Fatilloev Farrux Farhod o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligi tarmog'iga ta'sir qiluvchi ko'rsatkichlarning iqtisodiy-statistik tahlili.....	1158
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Banklar tomonidan muammoli kreditlar bilan ishlash samaradorligini oshirish yo'llari ("Agrobank" ATB misolida).....	1167
Yusufov Xurshidjon Sharifovich	
Namangan viloyatida don va don mahsulotlari narxini shakllanishining bozor tadqiqoti.....	1172
Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi va xorijda tog' turizmini rivojlantirish omillarini qiyosiy baholash	1177
Mavlanov G'olibjon Muxammad o'g'li	
Improving The Effective Use Of Local Taxes And Levies In Tashkent City	1182
Shahzad Zokhidov	
Совершенствование методологии механизмов налогообложения ресурсного налога	1186
Мухиддинов Талат Шайдулло угли	
Tadbirkorlik faoliyatida investitsiya muhitining xususiyatlari va chet el kapitalining jozibadorligi.....	1189
I. M. Kamoliddinov, To'khtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Kichik biznes tarmoqlariga investitsiyalarni jalb etish xususiyatlari.....	1194
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Inson resurslarini boshqarish tizimini takomillashtirish orqali iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish.....	1199
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tishning rivojlanayotgan mamlakatlardagi iqtisodiy va ekologik afzalliklari.....	1203
Ahrorov Farhod Baxriddinovich	
Korxonalarda uzumchilik mahsulotlarni ishlab chiqarishda strategik boshqarishda mintaqaviy klaster modellashtrishdan foydalanish.....	1208
Muhitdinov Asror Akobirovich	
Qashqadaryo viloyatida ishsizlik darajasini istiqbolda kamaytirish ssenariylari	1213
Djumayev Zayniddin Axmedovich, Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li	
Kam ta'minlangan oilalarda tadbirkorlik faoliyatini o'ziga xos yo'llari va imkoniyatlari	1219
Tursunov Nozimjon Nosirovich	
Korxonalar samaradorligini oshirishda soliqlar va soliq siyosatining ahamiyati.....	1223
Saida Yuldasheva	
The Contribution of Ecotourism in Developing Gdp in Uzbekistan	1227
Saidova Dildora Nurmatovna, Umarov Husanboy Bahromjon o'g'li, Xolyigitov Umidjon Alijon o'g'li	
Mehmonxonalar faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirishda turizmning o'rni.....	1231
Abduraxmanova Ziyoda Abdullayevna	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini joriy etilishi va undagi asosiy o'zgarishlar tahlili.....	1237
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Tog' va tog'oldi hududlari qishloq xo'jaligini ixtisoslashtirish va rivojlantirish yo'llari.....	1245
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	

Правовые основы маркетинговых стратегий акционерных обществ в Республике Узбекистан	1250
Эркинов Шахзод Баходир ўғли	
O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik subyektlarining yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish hisobiga budjet daromadlari barqarorligini baholash amaliyoti.....	1254
Ikramov Ravshan Amanbayevich	
Uzum-vinochilik mahsulotlari bozorida eksportni diversifikatsiyalash strategiyalaridan foydalanish	1261
Azadova Bonuposhsha Alisher qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashning nazariy asoslari.....	1266
Sadikov Iskandar Gayratovich	
Milliy soliq to'lovchilar faoliyatini rag'batlantirishda ikki yoqlama soliqqa tortishni bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	1272
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari.....	1277
Qorriyeva Shannoza Safarboyevna	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	1281
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamlashtirishning ahamiyati va zaruriyati	1284
Mirzayev Qulmamat Janzakovich, Djurakulov Shoxrux Baxtiyorovich	
Yog'-moy korxonalarining xom ashyo ta'minotini amalga oshirishning zamonaviy konsepsiyalari	1289
Jo'rayeva Nodiraxon Qurbonovna	
O'zbekistonda mulkdorlar sinfini shakllantirishning ilmiy-metodologik yo'nalishlari va rivojlanish bosqichlari	1294
Berkinov Bazarbay Berkinovich	
O'zbekiston sug'urta bozorini rivojlanishi istiqbollarini ta'minlash omillari	1300
X. I. Boyev	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar innovatsion faoliyatini boshqarishda jahon tajribasi	1305
Saipova Dilnoza Shuxratovna	
Mintaqa sanoatini innovatsion rivojlantirish indikatorlarining iyerarxiyasi.....	1310
Muhammadiyev Sardorbek Shokir o'g'li	
Korxonalarda moliyaviy qarorlarni qabul qilishning muhimligi.....	1315
Allayarov Shamsiddin Amanullaevich, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o'g'li	
Mehmonxonalarda boshqaruv tizimi va uni takomillashtirish	1320
Qalandarova Gulnoza, Botirova Zumrad	
O'zbekistonda maktab va maktabgacha talim tizmini moliyashtirishni takomillashtirish.....	1324
Boltaboyev Murodbek Aybekovich	
Mehnat resurslarini samarali boshqarishda jahon tajribasi.....	1329
Xonnazarova Dilobar Qutbiddin qizi, Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash.....	1333
Annaklichev Saxi Saparmuxamedovich	
O'zbekiston Respublikasida "Iqtisodiy erkinlik indeksi" ning davlat aralashuvi darajasi yo'nalishida yuqori natija qayd eta olish imkoniyatlari va buning oqibatlari	1337
Qoraboyev Bobur Umarovich, Abdiyev Mansur Musurmonovich, Ravshanov Shaxriyor Shuhratovich, Mamataliyev G'ayrat Chori o'g'li	
Improving the Participation of Joint-Stock Companies in the Capital Market.....	1343
Muminov Shohjahon Suyun ugli	
Mamlakatimizda atrof-muhitni himoyalashga ixtisoslashgan ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash hamda rag'batlantirish shakllari.....	1347
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li	
Mahalliy farmatsevtika mahsulotlari bozori va iste'molchilar xulq-atvorini o'rganish xususiyatlari.....	1353
Bobojonov Baxrombek Ruzimovich	
Soliq va buxgalteriya hisobini yuritishda asosiy vositalar hisobining dolzarb masalalari	1359
Arifxanova Xabiba Shuxratovna	
Institutsional islohotlar sharoitida mamlakatni moliyaviy-iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash masalalari.....	1365
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Ermo'minov Iskandar Ziyodillayevich	
Mehmonxonalarda xizmat sifatini oshirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning istiqbollari.....	1370
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Resurslar yetishmaydigan hududning investitsion jozibadorligini shakllantirishning uslubiy asoslari.....	1375
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	

Jahon moliyaviy arxitekturasini va xalqaro moliya tizimini isloh qilish yo'nalishlari.....	1381
Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Karimov G'ayratjon Toxir o'g'li	
"O'zneftgaz" AK tizimidagi korxonalarda joriy aktivlarning sof foyda hajmi va uning o'zgarishiga ta'sirini perespektiv tahlili.....	1386
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Oliy ta'lim tizimi boshqaruvi samaradorligini baholashda sifat menejmenti va uning konseptual asoslari.....	1392
Teshayev Hotamjon Ixtiyor o'g'li, Boltayeva Mohichehra Sharipovna	
"Xufiyona iqtisodiyot"ning jamiyatga ta'siri.....	1397
Mirzayev Zarshed Mirzayevich, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Kichik va o'rta biznes subyektlarini tadbirkorlik qobiliyatini baholashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari....	1400
Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari valyuta operatsiyalarining me'yoriy-huquqiy asoslari	1404
Beknazarova Nilufar Tulkinovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizmning o'rni.....	1407
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna	
Tijorat banklarida raqamli transformatsiya jarayoni, undagi muammolar va ularni yechish yo'llari	1411
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Oliy ta'lim muassasalarida strategik boshqaruv tizimining o'ziga xos xususiyatlari va natijalari.....	1417
Umarova Xilola Uktamovna	
Korxonalar faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanishning afzallik va kamchiliklari.....	1426
Ro'zmamatov Abbas Tolibjon o'g'li	
Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirishda xorij mamlakatlarining tajribasi	1430
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich	
Katta ma'lumotlar (BigData) davrida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishni tahlil qilish.....	1434
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Umarova Go'zal Sabirovna	
Investitsiya loyihalarini qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari	1437
Isakov J. Ya.	
Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili.....	1444
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich	
Цифровизация страховой сферы в Республике Узбекистан.....	1449
Шерматов Ирода Ойбековна	
Agritourism development in Uzbekistan: insights from science and literature.....	1455
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Управление хозяйственной деятельностью торговых предприятий.....	1459
Юлдашева Гульмира Азатовна, Зияев Дилшоджон	
Davlatning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash yo'nalishlari.....	1464
Xamrayev Olimjon Yaxshiboyevich	

DAVLATNING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI

Xamrayev Olimjon Yaxshiboyevich

“Alfraganus” universiteti Iqtisodiyot kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: O'zbekiston rivojlangan iqtisodiyotni barpo etish yo'lida aholi soni tez o'sib borayotgan va uning oziq-ovqatga bo'lgan talabini qondirish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq asosiy masalalarga duch kelmoqda. Ushbu maqolada global iqtisodiy muammolardan biri bo'lgan oziq-ovqat-xavfsizligi va uning mamlakatimizdagi o'ziga xos jihatlari hamda davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlar ko'lami ochib berilgan, mavjud muammolar yuzasidan xulosa va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat xavfsizligi, oziq-ovqat ta'minoti, oziq-ovqat muhiti, ratsional iste'mol me'yorlari, oziq-ovqat tizimlari, agrosanoat kompleksi.

Abstract: Uzbekistan, on its way to building a developed economy, is facing major problems related to the rapid growth of the population and meeting its demand for food, as well as ensuring food security. This article reveals one of the global economic problems, food security and its specific aspects in our country, as well as the scale of the reforms carried out by the state, provides conclusions and recommendations on existing problems.

Key words: food security, food supply, food environment, rational consumption standards, food systems, agro-industrial complex.

Аннотация: Узбекистан на пути к построению развитой экономики сталкивается с основными проблемами, связанными с быстрым ростом населения и удовлетворением его спроса на продукты питания, а также с обеспечением продовольственной безопасности. В данной статье раскрываются одна из глобальных экономических проблем продовольственная безопасность и ее специфические аспекты в нашей стране, а также масштабы проводимых государством реформ, приводятся выводы и рекомендации по существующим проблемам.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, продовольственное обеспечение, пищевая среда, нормы рационального потребления, продовольственные системы, агропромышленный комплекс.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo bo'ylab turli ko'rinishdagi global iqtisodiy inqirozlar, iqlim o'zgarishi va qurg'oqchilik, turli kasalliklar, epidemiyalar va pandemiyalar bilan bog'liq muammolar kuzatilmoqda. Masalan, 2019-yilda boshlangan Covid-19 pandemiyasi butun dunyoda iqtisodiy inqirozga olib kelgan bo'lsa, pandemiya butun dunyo bo'ylab millionlab odamlarning hayotiga zomin bo'ldi. Butun dunyoga tarqalgan pandemiya dunyoning ko'plab mamlakatlarini nafaqat iqtisodiy jihatdan bunday holatlarga, balki oziq-ovqat xavfsizligiga ham tayyor emasligini ko'rsatdi. Oziq-ovqat ta'minoti zanjiridagi uzilishlar, tizimdagi beqarorlik va tartibsizlik, oziq-ovqat zahiralarning yetishmasligi yaqqol ko'zga tashlandi. Pandemiya davrida aholining quyi qatlamlarining oziq-ovqat bilan ta'minlanmaganligi ular orasida ochlikning kuchayishiga olib keldi. Bu, ayniqsa, oziq-ovqat ta'minotining muqobil manbalariga ega bo'lmagan mamlakatlar uchun alohida xavf tug'dirdi. Shu bois oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish, ularning xilma-xilligini kengaytirish, mavjud resurslarni yaratish va ko'paytirish bugungi kun hukumatlarining eng muhim masalalariga aylanib bormoqda.

Ayni paytda O'zbekiston jadal rivojlanayotgan demografik mamlakat bo'lib, aholining o'rtacha yillik o'sishi 1,92 foizni tashkil etadi. O'zbekiston Markaziy Osiyoning boshqa mamlakatlari orasida eng ko'p aholiga ega, ya'ni 37,2 million aholi ^[10]. Shu sababli ham O'zbekistonda aholining yetarli oziq-ovqatga bo'lgan va ortib borayotgan talabini qondirish uchun oziq-ovqat xavfsizligiga erishish asosiy masala hisoblanadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Jahon oziq-ovqat xavfsizligi qo'mitasi (FAO) ma'lumotlariga ko'ra, “Har bir inson yetarli darajada oziq-ovqat olish huquqiga ega” ^[8]. Bu yangi O'zbekiston hukumatining asosiy vazifalaridan biridir.

Shu bois O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF–5853-son¹ hamda 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son² farmonlari qabul qilindi. Unda: oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha davlat siyosatini amalga oshirish; oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va iste'molchilarning ratsionini yanada yaxshilash; zarur miqdorda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va ularning zaxiralarini yaratish mexanizmlarini takomillashtirish; shu jumladan, xalqaro miqyosda tan olingan va qo'llaniladigan metodologiyalar va ilg'or tajribalar asosida oziq-ovqat xavfsizligini baholash bo'yicha monitoringi yuritish belgilangan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oziq-ovqat xavfsizligi tushunchasi, uni ta'minlashning nazariy va uslubiy asoslari bir qancha jahon va mahalliy olimlarning ilmiy izlanishlarida o'z ifodasini topgan. G'arb olimlaridan Griggs D. va boshqa olimlar guruhi tomonidan olib borilgan tadqiqotlarida quyidagi mulohazalarini bildiradi: "Yer yuzida sodir bo'layotgan jarayonlarda keng tarqalgan inson bosimining keyingi xavfi keskin va ehtimol qaytarib bo'lmaydigan o'zgarishlarga olib keladi. Bunda suv tanqisligi, anomal ob-havo, oziq-ovqat ishlab chiqarish uchun sharoitlarning yomonlashishi, ekotizimning yo'qolishi, okeanlarning kislotalanishi va dengiz sathining ko'tarilishi taraqqiyotga tahdid solishi va butun dunyo bo'ylab gumanitar inqirozlarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan haqiqiy xavflardir. Dunyodagi kambag'allar orasida o'sib borayotgan farovonlik va rivojlanish huquqi barcha xalqlarning barqaror turmush tarziga aylanishini talab qiladi." [4]

J. Saks o'z tadqiqotida Mingyillik rivojlanish maqsadlari butun dunyo bo'ylab muhim ijtimoiy ustuvorliklarga erishish uchun global safarbarlikning tarixiy va samarali usuli hisoblanishini ta'kidlaydi. U qashshoqlik, ochlik, kasallik, yetarlicha ta'minlanmagan maktab ta'limi, gender tengsizligi va atrof-muhit degradatsiyasi bilan bog'liq muammolar keng jamoatchilikning tashvishini ekanligiga e'tibor qaratadi. [5]

MDH iqtisodchi olimlaridan D.V.Zerakalov tomonidan "Oziq-ovqat xavfsizligi"ga bag'ishlangan monografiyasida oziq-ovqat xavfsizligi masalalari jahon tarixiy jarayonlarida ko'plab amaliy taxlillar keltiriladi. Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash suv resurslarining XXI asrga borib tanqisligi yuzaga keltirishi hamda bu global iqtisodiy muammoga aylanishi haqida ko'plab rasmiy statistik materiallar taxlilini keltirib o'tadi. [2]

Ushachev I. boshchiligidagi bir guruh rossiyalik olimlarning fikriga ko'ra, "oziq-ovqat xavfsizligi" oziq-ovqat mustaqilligi va oziq-ovqatga jismoniy va iqtisodiy jihatdan kirishni o'z ichiga olgan murakkab tushunchadir. "Oziq-ovqat mustaqilligi" - bu me'yoriy va haqiqiy iste'mol darajasidan kelib chiqqan holda, mamlakatning oziq-ovqat mahsulotlari bilan o'zini o'zi ta'minlashi, ya'ni mamlakatdagi ishlab chiqarishning barcha turdagi umumiy ichki iste'molga nisbati bilan belgilanadigan tushunchadir deb izohlaydi. [3]

O'zbekistonda tadqiq qilinayotgan muammoning ayrim tomonlari Sh.Shodmonov, T.Jo'rayev, D.Tojiboyeva va boshqalar tomonidan oziq-ovqat xavfsizligi masalasi ularning o'quv qo'llanma va dasrlklarida ayrim qirralari umumiy tarzda o'rganilgan bo'lsa, H.P.Abulqosimovning "Davlatning iqtisodiy xavfsizligi" o'quv qo'llanmasida oziq-ovqat xavfsizligi muammosi o'rganilgan, milliy iqtisodiyot doirasida barataraf etish bo'yicha amaliy tavsiya va takliflar berishga harakat qilingan. Biroq, o'rganilgan tadqiqotlarda asosan oziq-ovqat xavfsizligi masalasi global iqtisodiy xavfsizlikni yuzaga keltiruvchi omil sifatida baholangan. [1]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada O'zbekistonning oziq-ovqat xavfsizligining hozirgi holati va undagi o'zgarishlarga ta'sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilindi hamda nazariy-uslubiy asosi sifatida bir qator xalqaro tashkilotlar, olimlarning ilmiy maqola va tadqiqotlari o'rganildi. Kuzatuvlarimiz natijasida aniqlangan muammolarni yechimini topishda quyosiy tahlil qilishga harakat qilindi. Oziq-ovqat xavfsizligiga oid Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Jahon banki, O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi, Qishloq xo'jaligi vazirligining materiallari va statistik ma'lumotlaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

"Oziq-ovqat xavfsizligi" tushunchasi va unga berilgan ta'riflari 1940-yillarning boshida birinchi marta fanda qo'llanilgandan hozirgi kunga qadar rivojlanib kelmaqda. Dastlabki oziq-ovqat xavfsizligi tushunchasining mohiyati "ochlikdan qutilish" ma'nosidan kelib chiqadi. Salomatlikni asrash uchun zarur bo'lgan oqsil va boshqa ozuqaviy moddalarni o'z ichiga olgan oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishni ko'paytirish maqsadida, asosiy

1 lex.uz/docs/4567334

2 lex.uz/uz/docs/-5841063

iste'molning eng kam miqdordagi energiyasiga ega bo'lgan don va boshqa oзуqalarga bo'lgan ehtiyojlarni ta'minlashdan boshlab, bosqichma-bosqich oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga erishish rejalashtirilgan edi. 1970-yillarda rivojlangan oziq-ovqat xavfsizligiga berilgan ta'riflar ko'proq oziq-ovqat ta'minoti, ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi faoliyatiga qaratilgan bo'lib, unda barcha odamlar yetarli miqdorda oziq-ovqat iste'moli tushunchasiga yo'naltirildi.

Hozirgi kunda oziq-ovqat xavfsizligi tushunchasini izohlashda eng ko'p qo'llaniladigan ta'rif 2001-yilda oziq-ovqat xavfsizligi sharoitida yana takomillashtirildi: "oziq-ovqat xavfsizligi barcha odamlar har doim o'zlarining parhez ehtiyojlari va faol sog'lom hayot uchun oziq-ovqat imtiyozlariga javob beradigan etarli, xavfsiz va to'yimli oziq-ovqatdan jismoniy va iqtisodiy foydalanish imkoniyatiga ega bo'lganda yuzaga keladi".^[14] Ushbu ta'rifda oziq-ovqat xavfsizligi tushunchasi ko'p o'lchovli ekanligi asoslab berildi.

Jahon oziq-ovqat xavfsizligi qo'mitasining oziq-ovqat xavfsizligi va oziq-ovqat bo'yicha yuqori darajadagi ekspertlar guruhi (HLPE) tomonidan oziq-ovqat va oziq-ovqat xavfsizligi holati baholanadi va oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishdan tortib iste'mol qilishgacha bo'lgan barcha ishtirokchilar va tadbirlarni hamda ushbu faoliyat natijalarini o'rganadi. HLPE oziq-ovqat tizimining harakatga keltiruvchi ijrochilar va uning elementlarini alohida holda mavjud bo'la olmasliklarini, yani ular bir-biri bilan bog'liq bo'lgan sog'liqni saqlash, energiya va transport tizimlari bilan o'zaro aloqada bo'lishlarini ta'kidlaydi.

Oziq-ovqat ta'minoti zanjirlari oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishdan tortib iste'mol qilishgacha bo'lgan faoliyat va undagi ishtirokchilarni o'z ichiga qamrab deb ta'kidlaydi. Bunda quyidagi bosqichlar sanab o'tiladi: ishlab chiqarish; saqlash va tashish; qayta ishlash va qadoqlash; chakana savdo va bozorlar. Ta'minot zanjiri elementlari oziq-ovqat va oziq-ovqat xavfsizligining to'rtta o'lchoviga ta'sir qiladi, ya'ni mavjudlik, foydalanish (jismoniy va iqtisodiy), foydalanish va barqarorlik.

Mutaxassislar iste'molchining xatti-harakati iste'molchilar tomonidan uy xo'jaligi yoki individual darajada, qanday oziq-ovqat sotib olish, saqlash, tayyorlash, pishirish va yeyish, shuningdek, uy ichidagi oziq-ovqat mahsulotlarini taqsimlash (jumladan, jinsga qarab taqsimlash va oziqlantirish) bo'yicha barcha tanlov va qarorlarni aks ettiradi. Iste'molchilarning xulq-atvori asosan aholining oziq-ovqat tanloviga ta'sir qiladi va shakllantiradi deb hisoblaydi.

HLPE tizimi oziq-ovqat tizimlarining uchta tarkibiy elementini (oziq-ovqat ta'minoti zanjiri, oziq-ovqat muhiti va iste'molchilarning xatti-harakati) belgilaydi, ular dietani shakllantiradi va oziq-ovqatning yakuniy ovqatlanishi, sog'lig'i, iqtisodiy va ijtimoiy natijalarini belgilaydi.^[8] Ulardan O'zbekistonning oziq-ovqat xavfsizligini tahlil qilish va baholash uchun foydalaniladi.

Shuni ham ta'kidlash kerakki, mamlakatimiz aholisi uchun yetarli miqdorda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarilishi oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlaydi, degani emas. Birlashgan Millatlar Tashkilotining 1996-yilgi Rim deklaratsiyasida "Oziq-ovqat xavfsizligi kontseptsiyasi"^[16] uning asosiy tamoyillarini belgilab berdi:

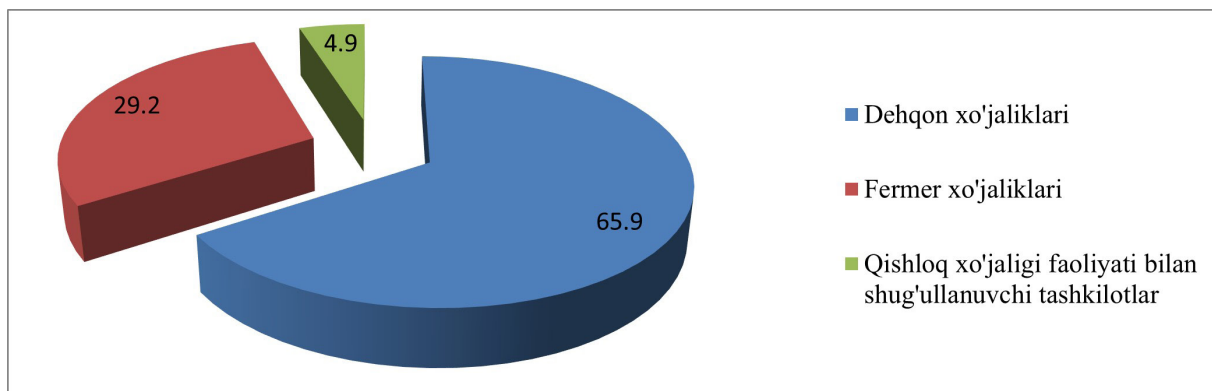
- oziq-ovqat xavfsizligi deganda nafaqat o'zini o'zi oziq-ovqat bilan ta'minlash, balki mamlakat qiyosiy ustunlikka ega bo'lsa, o'z ehtiyojlari uchun yetarli miqdorda foydali oзуq maxsulotlari ishlab chiqarishi kerak;
- hukumatlar, agar kerak bo'lsa, fuqarolarning ehtiyojlarini qondirish uchun qancha oziq-ovqat kerak bo'lsa, shuncha miqdorda import qilish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak;
- davlat o'z fuqarolari uchun oziq-ovqat bo'yicha ham jismoniy, ham iqtisodiy jihatdan xavfsiz bo'lishini ta'minlashi kerak;
- oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda aholining o'zgaruvchan va doimiy o'sib borayotgan individual ehtiyojlarini hisobga olish kerakligini ham yodda tutish lozim;
- hukumatlar har qanday tashqi omillardan qat'iy nazar, mamlakatning oziq-ovqat mustaqilligini ta'minlashi, oziq-ovqat ta'minoti esa mavsumiy va iqlimiy omillarga moslashuvchan bo'lishi kerak.

O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i bo'lgan qishloq xo'jaligi oziq-ovqat xavfsizligi va xavfsizlikni ta'minlashning asosiy tarmog'i bo'lib, yalpi ichki mahsulotning qariyb 26,07 foizini tashkil etadi va 2020-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining mamlakat umumiy eksportidagi ulushi 8,8 foizni tashkil etadi. Buning uchun nafaqat oziq-ovqat xavfsizligi tizimini yaratish, balki aholining katta qismi ushbu sohada band ekani, aholi daromadining uchdan bir qismi qishloq xo'jaligiga bog'liqligini hisobga olsak, oziq-ovqat xavfsizligi sohasini isloh qilish dilzarb ahamiyat kasb etadi. Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkilotlarining umumiy statistik ma'lumotlar bazasi ma'lumotlariga ko'ra, qishloq xo'jaligida 26 770 ga yerdan o'tloqlar, yaylovlar, ekinlar maqsadida foydalanilgan bo'lsa, shundan 12 561 ga yerdan boshqa maqsadlarda foydalanilgan.^[10]

Oziq-ovqat ta'minotining asosiy hissasi dehqon xo'jaliklariga to'g'ri keladi, shuning uchun ular mamlakatimiz oziq-ovqat ishlab chiqarish tizimining asosiy sub'ekti hisoblanadi. Davlat statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2021-

yilda qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotini fermer xo'jaliklari turlari bo'yicha ushbu ko'rsatkich eng yuqori ulush 65,9 foiz bilan dehqon xo'jaliklariga to'g'ri keldi, fermer xo'jaliklarining ulushi esa 29,2 foizni tashkil etdi. Qishloq xo'jaligi faoliyati bilan shug'ullanuvchi tashkilotlarga atigi 4,9 % to'g'ri keldi (1-rasm). Bundan tashqari, dehqon xo'jaliklari va fermer xo'jaliklari davlat tomonidan xususiy fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlayotganini aks ettiruvchi yetarli miqdordagi milliy moliyalashtirish dasturlariga ega bo'lib, bu qishloq xo'jaligining mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyatini ko'rsatadi.

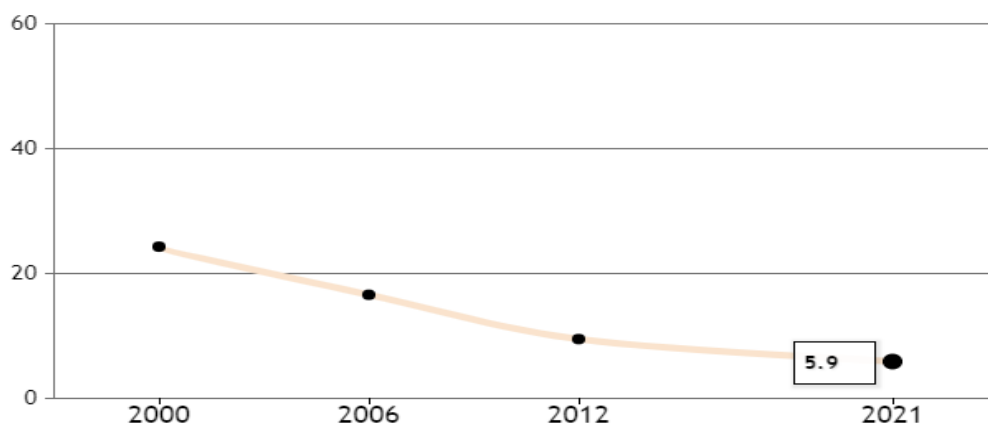
1-rasm: 2021-yilda fermer xo'jaliklari turlarining qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotining taqsimlanishi

Muallif tomonidan tuzilgan

Sohada oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va yetkazib berish oziq-ovqat ta'minoti zanjirlarining asosiy elementlaridan biri hisoblanib, oziq-ovqat ta'minoti zanjirlarining ushbu bosqichida oziq-ovqat sifatiga, oziq-ovqat yo'qotishlariga va chiqindilariga muhim ta'sir ko'rsatadi. ^[13] Qishloq xo'jaligi sektori ko'lami va aholi sonidan kelib chiqib, yetarli miqdorda hosilni saqlash uchun omborlar mavjud biroq, oziq-ovqat yo'qotishlari ko'rsatkichi hali ham yuqori va bu qishloq xo'jaligi infratuzilmasini yanada takomillashtirishni talab qiladi.

Qishloq xo'jaligining umumiy hajmida eng ko'p ulushga ega bo'lgan fermerlar o'z mahsulotlarini asosan mahalliy bozorlarda sotadilar, ba'zan esa Toshkentga (poytaxtga) qimmat narxlarda olib boradilar. Fermer xo'jaliklari kichik va oilaviy mehnatga asoslanganligi sababli, ular oziq-ovqatni katta bozorlarga odatda oziq-ovqat tashish uchun maxsus jihozlanmagan eski yuk mashinalarida (masalan, muzlatgichi bo'lmagan mashinalarda) tashiydilar. Ushbu logistika bilan bog'liq bosqichda hosilning katta qismi sifat jihatidan buziladi va yo'qoladi. Misol uchun, 2020 yilgi so'rov natijalariga ko'ra, butun dunyo bo'ylab ishlab chiqarilgan oziq-ovqatning 15,3% umumiy qiymati 370 milliard dollarga teng bo'lgan xo'jalik bosqichida isrof bo'lgan. Bu shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarilgan oziq-ovqatning uchdan bir qismidan ko'prog'i isrof qilinmoqda - ehtimol 40% yoki 2,5 milliard tonna. ^[11]

Oziq-ovqat mahsulotlarining yo'qolishi va isrof bo'lishining asosiy sabablari – hosilni yig'ib olishdan tortib tashish, saqlash va iste'molchilarga yetkazib berishgacha bo'lgan infratuzilmaning yomonligi hamda jahon standartlaridan ancha orqada, shuningdek, zararkunandalar va hasharotlarning zararlanishi, yomon iqlim sharoitida muzlatish va fermentatsiya hisoblanadi. ^[6]

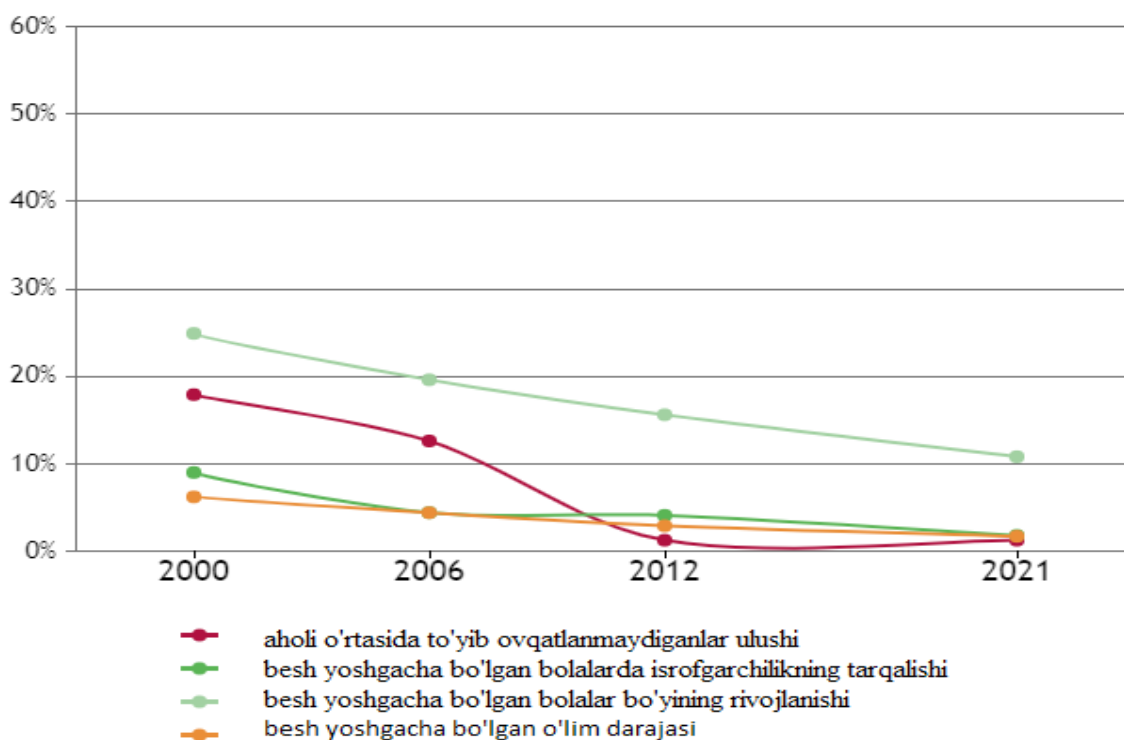

2-rasm: O'zbekiston uchun Global ochlik indeksi (GOI) reytingi o'zgarishi.

Manba: www.globalhungerindex.org/uzbekistan.html

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda mamlakatda o'ziga xos mentalitet bilan bog'liq bo'lgan ba'zi holatlar mavjud, masalan, noto'g'ri ovqatlanish (mikronutrient yetishmovchiligi), jumladan, noto'g'ri ovqatlanish, ortiqcha vazn va b. Noto'g'ri ovqatlanish nafaqat odamlarning sog'lig'iga ta'sir qiladi, balki mehnat qobiliyatining sezilarli darajada pasayishi bilan ta'lim qobiliyati va unumdorligiga ta'siri tufayli mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun uzoq muddatli salbiy oqibatlariga olib keladi. Oziq-ovqat xavfsizligi xalqaro ochlik maqsadlari uchun asosiy ko'rsatkich bo'lib, oziq-ovqat xavfsizligi sifatida kuzatib boriladi. ^[7] O'zbekistonda to'yib ovqatlanmaslikning keng tarqalgani tashvishli masala bo'lib, O'zbekiston aholisining 2,5 foizi to'yib ovqatlanmaydi. ^[15]

3-rasm: GOI reytingida ko'rsatkichlarining o'zgarishi.

Manba: www.globalhungerindex.org/uzbekistan.html

GOI reytingining umumiy o'zgarishlari va har bir ko'rsatkich bo'yicha GOI o'zgarishlari haqida ma'lumot 2 va 3-rasmlarda berilgan. 2-rasmdagi ma'lumotdan ko'rinib turibdiki, Global ochlik indeksining umumiy o'zgarishi O'zbekistonda 5,9 ball bilan ochlik darajasi asta-sekin pasayib bormoqda (2000 – 23,7%, 2021 – 5,9%) ^[7] 2021-yilgi GOI ballarini hisoblash uchun yetarli ma'lumotlarga ega bo'lgan 116 davlat orasida O'zbekiston 21-o'rinni egallagan. Xuddi shunday pasayish tendentsiyasi GOI ning har bir ko'rsatkichida kuzatilgan. Unda bolalar bo'yining pastligi va to'yib ovqatlanmaslik kabi ko'rsatkichlar qashshoqlikka ta'sirchan ko'rsatkich hisoblanadi. Ular uzoq vaqt davomida etarli darajada ovqatlanish yoki noto'g'ri ovqatlanish tufayli yuzaga keladi ^[12] FAOning 2021-yilda oziq-ovqat xavfsizligi va ovqatlanish bo'yicha mintaqaviy tahliliga oid hisobotiga ko'ra, bo'yi past bo'lib qolgan bolalarning tarqalishi eng kambag'al mamlakatlar guruhlarida yuqoriligi aniqlangan. Bu esa har bir mamlakatlardan oziq-ovqat ta'minoti zanjirini jiddiy qayta ko'rib chiqishlarini va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda uzoq istiqbolli dasturlarni ishlab chiqishni talab etadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-oktabrdagi "Barqaror rivojlanish doirasida milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 841-son qarori bilan BMTning "Barqaror rivojlanish maqsadlari"ni O'zbekistonda izchillik bilan amalga oshirish maqsadida 2030-yilgacha "Milliy maqsad va vazifalar hamda ularni amalga oshirish bo'yicha yo'l xaritasi" tasdiqlandi. ^[9] Mazkur yo'l xaritasida 2030-yilgacha bo'lgan davrda amalga oshirish bo'yicha qator vazifalar belgilab berilgan, jumladan:

- o'ta qashshoqlikni tugatish va qashshoqlikning barcha shakllarini ikki baravar qisqartirish;
- ijtimoiy himoya tizimining manzilliligi va samaradorligini kuchaytirish;
- zarur miqdorda ovqatlanishning yuqori sifati va muvozanatini ta'minlash va to'yib ovqatlanmaslikning barcha shakllarini bartaraf etish;

- oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish barqarorligi va samaradorligini ta'minlash;
- qishloq infratuzilmasini rivojlantirish, qishloq xo'jaligi tadqiqotlari va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish.

Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash maqsadiga erishish uchun yuqorida sanab o'tilgan Strategiyada quyidagi vazifalar belgilangan:

- oziq-ovqat mahsulotlarining yetarli miqdorini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish, shuningdek, qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini ijtimoiy soha ob'ektlari bilan integratsiya qilish;
- g'alla yetishtirishda davlat aralashuvi xaridi tizimini joriy etish, qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlari narxlarini davlat tomonidan tartibga solish mexanizmidan bosqichma-bosqich voz kechish va davlat ehtiyojlari uchun kvota asosida bozor narxlarida don sotib olish mexanizmini joriy etish;
- sog'lom iste'mol qilish madaniyatini yuksaltirish bo'yicha uzoq muddatli dasturni ishlab chiqish;
- xalqaro miqyosda tan olingan metodologiyalar va ilg'or tajribalar asosida oziq-ovqat xavfsizligini baholash tizimlarini joriy etish va doimiy monitoringini olib borish;
- ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni faollashtirish bo'yicha tarmoq dasturlarini ishlab chiqish;
- chorvachilikda mahsuldorlikni oshirish, baliq va parrandachilikni barqaror intensivlashtirish, shuningdek, sut ishlab chiqarishga qaratilgan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish.

Bugungi kunga kelib dalat tomonidan olib borilayotgan chora-tadbirlar oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning yangi yo'nalishlari, ya'ni aholi oziq-ovqat iste'moli mahsulotlariga sifat jihatidan qo'yilayotgan talablarning o'zgarishi, ularni saqlash sharoitlarining gigienik va standartlashtirish talablarining kuchaytirilishi, qayta ishlash tarmoqlarini kengaytirilishi kabi yo'nalishlarga qaratilmoqda. Mazkur soha "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida", "Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida", "Standartlashtirish to'g'risida", "Muvofiqlikni baholash to'g'risida", "Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonunlar bilan yanada mustahkamlanib, qonuniy tartibga solinmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yillarida oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash katta muammo bo'lgan bo'lsa, ohirgi yillarda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda sezilarli natijalarga erishildi. O'zbekiston nafaqat o'zini o'zi ta'minlaydigan, balki boshqa qo'shni davlatlarga bug'doy, sabzavot va meva eksport qiluvchi davlatga aylandi. Biroq oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash quyidagi muammoli vaziyatlar yuzaga kelmoqda:

Birinchidan, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'mol qilishni diversifikatsiya qilish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishni ko'payishi ortidan oziq-ovqat ta'minoti muammosini hal qilish talab etilmoqda.

Ikkinchidan, qishloq xo'jaligi sohasida aholi daromadlarining pastligi va qayta ishlangan oziq-ovqat mahsulotlarining qimmatligi tufayli odamlarga zarur bo'lgan oziq-ovqat mahsulotlarini iste'moli bilan bog'liq muammolar yuzaga kelmoqda.

Uchinchidan, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, oziq-ovqat yetishtiruvchi fermer xo'jaliklari, korxona va kompaniyalarning xalqaro sifat standartlariga (ISO 9000) muvofiqligini ta'minlashda to'siqlar mavjudligi kuzatilmoqda.

To'rtinchidan, qishloq xo'jaligi korxonalari va fermer xo'jaliklarining infratuzilmasini yaxshilash, ayniqsa, hosilni yig'ishtirib olish, tashish, saqlash, qayta ishlash va iste'molchilarga yetkazib berishda tizimli yondashuvlar yo'lga qo'yilmagan.

Beshinchidan, to'g'ri ovqatlanish, to'g'ri ovqatlardan foydalanish bo'yicha bilim va ko'nikmalar aholiga yetkazish bilan bog'liq muammolar mavjud.

Ushbu muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagilarni taklif etish mumkin:

- oziq-ovqat siyosatida nafaqat ta'minot siyosatini tanlash, balki qishloq xo'jaligi, logistika bilan bog'liq barcha infratuzilmani to'liq modernizatsiya qilish va rivojlantirish, ishlab chiqarish, saqlash va qayta ishlash tarmoq tuzilmalarinin takomillashtirish zarur;

- ilmiy tadqiqot institutlari qishloq xo'jaligi ekinlarining hosildorligi va chidamliligini oshirish hamda yangi navlarni yaratish maqsadida o'z faoliyatini takomillashtirish va tubdan o'zgartirish orqali genetik injeneriya kabi yangi tarmoqlarni rivojlantirishni jadallashtirishi hisobiga, hukumatga oziq-ovqat va oziq-ovqat xavfsizligini tahlil qilish uchun ko'proq va chuqurroq tadqiqotlar olib borish hamda dehqon va fermer xo'jaliklari bilan hamkorligini kuchaytirish tavsiya etiladi;
- mamlakatda iqtisodiyotni jadal rivojlantirish, inflyatsiyani jilovlash va aholining xarid qobiliyatini yaxshilash, qishloq aholisi daromadlarini oshirish mexanizmini ishlab chiqish bo'yicha muhim siyosiy va iqtisodiy qarorlar qabul qilinish talab etiladi;
- aholi yillik o'sish sur'atining yuqoriligi oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va ta'minlash bo'yicha yaqin kelajakda qo'shimcha murakkabliklarni keltirib chiqaradi, shuning uchun hukumat cheklangan yer resurslari va maydonlardan foydalangan holda hosildorlikni oshirishi yo'llariga ko'proq e'tiborni qaratishi lozim. Bunda yuqori texnologiya va innovatsiyalardan foydalanish orqali yuqori mahsulдорlikka va oziq-ovqat chiqindilari va yo'qotishlarni kamaytirish orqali ishlab chiqarishni yanada faollashtirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abulqosimov H.P. Davlatning iqtisodiy xavfsizligi. O'quv qo'llanma. - T.:Akademiya, 2012.
2. Зеркалов Д.В. Продовольственная безопасность [Электронный ресурс]: Монография / Д. В. Зеркалов. – Электрон. данные. – К.: Основа, 2009.
3. Ушачев И. и друг. Доктрина продовольственной безопасности РФ нуждается в совершенствовании // Экономика и менеджмент, 2015. № 9.
4. Griggs D. et al., (2013). Sustainable Development Goals for people and planet //Nature. – T. 495. – №. 7441. – P. 305-307.
5. Sachs J. D. (2012). From millennium development goals to sustainable development goals //The lancet. – T. 379. – №. 9832. – p. 2206-2211.
6. Export.gov. Uzbekistan-Agricultural Sectors. Accessed on April 3rd 2019. Available at: <https://www.export.gov/article?id=Uzbekistan-Agricultural-Sectors>
7. Global Hunger Index . GHI Score Trend for Uzbekistan 2021. available at: Www.Globalhungerindex.Org/Uzbekistan.Html
8. HLPE. Nutrition and food systems. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security, Rome. 2017
9. "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-36-son Farmoni. 2024-yil 16-fevraldagi <https://lex.uz/uz/docs/-6802687>
10. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2021. <https://stat.uz/en/official-statistics/agriculture>
11. The global impact of food loss and waste on farms . Published June 2021 by WWF-UK. Any reproduction in full or in part of this publication must mention the title and credit WWF-UK as the copyright owner. Text © WWF-UK, 2021 Available at: https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwf_uk_driven_to_waste_the_global_impact_of_food_loss_and_waste_on_farms.pdf
12. The State of Food and Agriculture 2020. Overcoming water challenges in agriculture. Rome.
13. The state of Food Security and Nutrition in the world. 2018. Rome. ISBN 978-92-5-13057-3. Available at: https://books.google.co.uz/books?hl=en&lr=&id=LC9uDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=fao+2018+report&ots=0Nbvq-Je3Kr&sig=Yd2Jv_JAGm6KgIN0egogFQFMFR4&redir_esc=y#v=onepage&q=fao%202018%20report&f=false
14. The State of Food Insecurity in the World 2001. Rome. FAO. 2002 p.2 Available at: <https://www.fao.org/3/y4671e/y4671e06.htm#fn31>
15. United Nations, (2015). Sustainable development goals. Available at: <https://sdgs.un.org/goals>
16. United Nations FAO (1996) World Food Summit. Available at <https://www.fao.org/3/w3613e/w3613e00.htm>
17. Файзиёв О.Р. Потребность населения в растительном масле в условиях Узбекистана и методические аспекты её определения // "Экономика и предпринимательство". – Москва, 2017 г., №12 (ч.2) (89-2). (Vol. 11 Nom. 12-2) 305-309.
18. Fayziyev O.R. The Problem of Food Security in the Context of Globalization and its Solutions(On the Example of the Republic of Uzbekistan) // Middle European Scientific Bulletin, VOLUME 22 Mar 2022, 216-219 <https://cejsr.academic-journal.io/index.php/journal/article/view/1149/1050>
19. Файзиёв О. Социально-экономическое значение возделывания масличных культур в Узбекистане / Proceedings of the II nd International Scientific and Practical Conference "Modern Scientific Achievements and Their Practical Application (October 20-21, 2015, Dubai, UAE)". – Dubai, 2015. – № 3(3), Vol.3. – P.10-11.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.